

– ville det imidlertid annerledes. I en proposisjon fra Justisdepartementet av 29. april 1988 (Ot. prp. nr. 65 (1987–88)) ble det på grunnlag av Straffelovrådets innstilling fremmet forslag om endring av promillelovgivningen. Selv om innstillingen ikke gikk fullt så langt som Straffelovrådets forslag, innbar den likevel en dramatisk endring. Det ble foreslått at straffen for promillekjøring under 1,0 promille skulle være bøter og betinget fengsel, mellom 1,0–1,5 bøter og betinget eller ubetinget fengsel og først over 1,5 promille skulle ubetinget fengselsstraff være obligatorisk, men også her kombinert med en bot. I gjentakelsestilfeller – uansett promillens størrelse – skulle også ubetinget fengselsstraff og bot komme til anvendelse.

Innebygget i forslaget var også en reduksjon av minstestrafen fra 21 til 14 dager. Forholdet var nemlig at den nedre grense for idømmelse av fengselsstraff ifølge straffelovgivningen var blitt redusert til 14 dager ved en lovendring i 1985. Ved lovendringen var imidlertid promillekjøring, som det eneste lovbrudd, holdt utenfor – der skulle 21 dagers fengsel fremdeles være den nedre grense. Denne særreglen ble imidlertid ikke opprettholdt i Justisdepartementets forslag, med den følge at den generelle regel om 14 dagers fengsel som minstestraft automatisk kom til anvendelse.

Proposisjonen om saken ble avgitt 29. april 1988. Og før motstanderne hadde fått tid til å mobilisere noen motstand, var forslaget gått igjennom i Stortinget.

En grunn til at forslaget gikk igjennom var utvilsomt også at det fra Justisdepartementets side ble fremstilt som en straffeskjerpelse. Dette ble begrunnet i at bøter skulle gjøres til en obligatorisk straff – uansett om det også ble idømt fengselsstraff – og at bøkene i alminnelighet skulle tilsvare en bruttolønn på 1,5 måned. På de høyere promillenivåer, hvor man i tillegg til en ubetinget fengselsstraff også ville bli idømt en høy bot, innebar endringen også i realiteten en straffeskjerpelse. Men på de lavere promillenivåer ville den lett kunne oppfattes som en straffereduksjon.

På ett punkt gikk Justisdeparte-

mentet og Stortinget lenger enn Straffelovrådet. Straffelovrådet hadde også som mandat å vurdere innføring av prøve av utåndingsluft som bevismiddel som alternativ til blodprøve. På bakgrunn av uttalelser fra sakkyndige hadde imidlertid rådet gått imot dette, under henvisning til at den eksisterende apparatur ikke var pålitelig nok. Justisdepartementet – under henvisning til undersøkelser foretatt av den svenske Rikspolisstyrelsen – valgte imidlertid å foreslå innført utåndingsprøve, slik at en alkoholkonsentrasjon i utåndingsluft på 0,25 milligram ble likestilt med 0,5 promille i blodet. Også dette gikk igjennom i Stortinget.

Loven trådte i kraft i september 1988. Og ett av de spørsmål som har oppstått er hvilken lovbestemmelse som skal legges til grunn for dem som er tatt for promillekjøring før loven trådte i kraft, men som blir domfelt etter ikrafttreddelsen. Den vanlige regel er jo at den mildeste lov skal anvendes. Men hva er mildest i dette tilfelle? Er det den tidligere lov – som Justisdepartementet hevdet – eller den nye? I den første dom som ble avsagt av Oslo byrett etter lovendringen ble den nye lov anvendt.

Et annet spørsmål er hva som skal gjøres med dem som ble domfelt før lovendringen, men enda ikke hadde avsonet straffen. Selv om de domfelte vanligvis ikke har noe krav på dette, er det vanlig praksis at ved innføring av en mildere lov legges denne til grunn gjennom benådning. Å omgjøre en ubetinget fengselsstraff til bøter kombinert med betinget fengselsstraff er imidlertid problematisk, fordi benådningsmyndigheten isåfall må kombineres med utmåling av en bøtestraff. Selv om dette har vært gjort enkelte ganger tidligere, er denne praksis nå opphørt, og det er tvilsomt om den vil bli gjennomført. Trolig vil de domfelte ikke kunne få saken vurdert på ny.

Og endelig er det spørsmål om hvilken kurs domstolene vil legge seg på når det gjelder utmålingen av bøtestrafen. Vil de følge Justisdepartementets anbefaling om å idømme en bot tilsvarende 1,5 måneders bruttolønn? For folk med en normal inntekt vil dette tilsa en bot på rundt 20 000 kroner – og for mange langt

mere. Dette er et bøtenivå som langt overskrider det som har vært anvendt i det fåtall av saker om promillekjøring som tidligere ble avgjort med en bot – og også langt høyere enn bøtenivået i andre saker.

Det viktigste spørsmål er imidlertid hvilke virkninger lovendringen vil få. Vil den – slik man håper – føre til redusert promillekjøring? En forutsetning for dette er utvilsomt at de økte bøteinntekter fører til økt kontroll. Men i en presset økonomisk situasjon hvor staten står overfor mange uløste oppgaver, vil det lett være fristende å bruke pengene til andre, presserende oppgaver.

Ragnar Hauge

Varningsetiketter på alkoholdrycker i Mexiko

Alkoholkonsumtionen var en accepterad praxis i Mexiko redan under den prehispaniska tiden. Olika slags drycker bryggdes och dracks vid de religiösa ceremonierna. Dricandet var dock omgärdat av politisk och religiös kontroll och restriktioner. Det var bara vissa personer som drack vid särskilda tillfällen, och brott mot normerna bestraffades strängt.

Efter den spanska kolonisationen blev alkoholen ett av vapnen mot den infödda befolkningen och de tidigare restriktionerna upphävdes; nya typer av alkoholdrycker introducerades och konsumtionen steg uppenbarligen.

Mexikos självständighetsrörelse var medveten om problemet. I 1917 års konstitution inskrevs behovet av åtgärder mot alkoholism. Efter 1926 kom flera hälsovårdslagar med liknande syfte. 1955 års lag innehöll rekommendationer angående reklam samt om upplysningskampanjer på landsbygden och bland de infödda.

Med den nuvarande hälsolagen, som trädde i kraft 1984, upprättades ett Nationellt råd mot missbruk, som bland annat skulle övervaka utformningen och genomförandet av ett

program mot alkoholism och alkoholmissbruk. Lagen stipulerar dessutom att det är förbjudet att sälja alkohol i slutna flaskor till ungdomar under 18 år (tidigare var det endast förbjudet att sälja alkohol till ungdomar i barer och på restauranger). Den tredje viktiga bestämmelsen som rör alkohol är en åtgärd som inte har någon föregångare i Mexiko och som inte heller finns i många andra länder: en varningsetikett på flaskor och varningstexter på annonser och i reklam för alkoholdrycker.

I utarbetandet av programmet mot alkoholmissbruk deltog representanter för olika sektorer: experter från det offentliga och det privata hälsovårdsområdet eller med intresse av alkoholfrågor, samt också representanter från alkoholindustrin, reklambranschen och massmedia. Det var första gången i Mexikos historia som så olika intressegrupper kunde samarbeta, diskutera och förhandla om alkoholpolitiken och nå fram till enhet om vissa förslag.

Arbetet i programgruppen visade att det inte är lätt att sammanjämka statens hälso-, finans- och handelsintressen med alkoholindustrins önsningar. Varningstexterna diskuterades inte av gruppen, eftersom de var inskrivna i lagen. Däremot var det långt ifrån lätt att komma överens om hur lagens bestämmelse skulle verkställas.

Motstånd kom från såväl alkoholindustrin som reklambranschen. Ölindustrin t.ex. lanserar ölet som en dryck för dem som dricker moderat, och som inte skall jämföras med andra alkoholdrycker. Dessutom hade vissa ölmärken varningstexten färdigt på flaskan, i stället för en separat varningsetikett. De motsatte sig den separata etiketten, eftersom det skulle ändra bilden.

Reklamrepresentanterna ansåg att varningstexten skulle ta upp en stor del av tiden i tv- och radioreklamerna. Ursprungligen var varningsfrasen "Missbruk av denna produkt kan skada din hälsa", och den förkortades till "missbruk är skadligt för din hälsa". Andra klagomål kom utifrån, från dem som exporterar alkoholdrycker till Mexiko, och som inte ville gå med på att ha varningstexterna på sina produkter.

Man enades slutligen om att ge

ölindustrin en viss tid att uppfylla kraven. I vissa fall blev det tillåtet att sätta varningstexterna på flaskkorkarna. Producenterna kunde också, i stället för att ha varningstexten, ha ett annat innehåll i annonserna som förespråkade moderat drickande. De tv-reklamer, som innehåller varningstexter, presenterar dem kort och utan ljud. På radio sägs i öreklamerna "Drick med måtta" (det dolda budskapet är "drick vår produkt - det är en måttlighetsdryck").

Trots den noggranna och omfattande kontrollen av alkoholreklamen (vad gäller sändningstider, innehåll i reklamen etc.) tycks producenterna finna olika vägar att kringgå bestämmelserna. Ett av de största vinproducerande bolagen i Mexiko gör till exempel reklam för sin läskedryck mellan barnprogrammen i tv. Enligt marknadsföringsspecialisterna är detta en strategi för att nå en potentiell konsumentgrupp. Ett annat exempel på dessa strategier är att de största romproducenterna i landet sponsrar en tävling för unga pop-sångare. Detta program sänds ofta i tv.

Det är alltför tidigt att bedöma vilken effekt varningstexterna och de andra åtgärderna haft. Det är också generellt sett svårt att värdera betydelsen av en isolerad åtgärd. Det alkoholpolitiska utvecklingsarbetet i Mexiko måste dock uppenbarligen erkänna vissa fakta. Även om alkoholkonsumtionen är orsak till en mängd hälso- och sociala problem, representerar alkoholindustrin en viktig skatteälla, sysselsätter många människor och är generellt sett en ekonomisk motor. Attityderna gentemot konsumtion och tillgänglighet måste också ändras för att allmänheten skall stöda kontrollåtgärderna. Sist men inte minst beror tillämpningen av lagarna i stor utsträckning på uppgång och fall hos de politiska myndigheter som är ansvariga för att lagarna följs. Växlingarna vid makten är en av orsakerna till att Mexiko har ett utvecklat lagstiftningssystem jämfört med många andra utvecklingsländer. Lagstiftningen har kommit långt - problemen finns i tillämpningen och i allmänhetens bristande stöd för åtgärderna.

Haydée Rosovsky

"Varning: Drickande under graviditeten kan skada fostret"

Den kaliforniska lagstiftningen kräver från 1.10.1988 att samtliga butiker och restauranger som säljer alkohol skall ha den i rubriken citerade texten på en särskild skylt, ungefär på samma sätt som man i Finland, i butiker som säljer mellanöl, har en text som säger, till vem man inte får sälja. Det verkar som om denna praxis breder ut sig starkt över hela USA. Man talar t.o.m. om att vissa organisationer och myndigheter (bl.a. the National Council on Alcoholism och the Center for Science in the Public Interest) har inlett den mest omfattande operationen i USA:s historia för att få igenom varningstextlagstiftningen i kongressen.

Skadlig under graviditeten

Utgångspunkten för hela frågan i Kalifornien och vissa andra delstater (Massachusetts, New York, Illinois, Havaji och Louisiana) har varit vatten- och luftskyddet. Man har velat möjligast effektivt förhindra att skadliga ämnen släpps ut i vatten och luft. I Kalifornien har lagen ursprungligen hetat The Safe Drinking Water and Toxic Enforcement Act of 1986, eller den s.k. Proposition 65. Lagen har emellertid senare, som ett resultat av påtryckningar från aktiva konsumentorganisationer, utvidgats. Nu är man i den situationen att konsumenterna klart och begripligt skall varnas, om någon produkt innehåller ämnen som orsakar cancer, eller sådana ämnen som har en skadlig effekt på den gravida modern eller fostret. Vilket ämne som är sådant avgörs av en auktoritativ panel av vetenskapsmän. Panelen har i Kalifornien klassificerat etylalkohol som ett gift med dessa effekter ("reproductive toxin"), och dessutom har det listats som ett cancerogent ämne. Panelen har också hittat ett annat cancerogent ämne i alkoholen, nämligen etylkarbamat eller uretan.

I det första skedet har man alltså endast bestämt att det skall finnas